

Aaro Waronen

Sotakokemuksia
lapsen silmin

Sotakokemuksia lapsen silmin

Aaro Waronen

Sotakokemuksia lapsen silmin

© 2011 Aaro Waronen

Päällys ja taitto: Books on Demand GmbH

Kustantaja: Books on Demand GmbH, Helsinki, Suomi

Valmistaja: Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-498-906-0

Sisällysluettelo

Alkusanat	7
Warosen suvun historiasta	8
Lapsuudestani	20
Kauniainen 1938	21
Sotavuodet 1939–44	22
Terijoki 1939	24
Syksy 1939	27
30. marraskuuta 1939	29
Joulu 1939	31
Jouluaatto	42
Joulukuu 1939	44
Tilannekatsaus 1940: Ruotsissa	45
Söderveckoski (Veckosk)	45
Tammikuu 1940	45
Tammikuun 8. päivä	46
Matka tuntemattomaan alkaa (Ruotsiin)	53
Arkistomateriaalia	53
Lumipuvut I	56
Norjaan	59
Karkausvuosi: 29. helmikuuta 1940	59
Helsinki 3. maaliskuuta 1940	60
Helvetin portit aukesivat Norjassa 9.4.1940	62
Norjan julistus saksalaisille 10. päivänä huhtikuuta 1940	64
Mietteitä Ruotsin puolueettomuudesta – eräs teoria	67
Minun Saksan matkakertomukseni 1955	67
Kotiintulo Norjasta	72
1941 toinen tilannekatsaus	73

1941 kolmas tilannekatsaus	74
1941 neljäs tilannekatsaus	74
1941 sota alkaa	83
Bussionnettomuus	88
Tilannekatsaus 1942	89
Matilda kirjoittaa äidille kirjeen	105
Kirje 12. joulukuuta	107
Minun kirjeeni Sigtunassa jouluna 1942	107
1943 Tilannekatsaus	108
1943	108
Rankabygget 17. huhtikuuta 1943	116
Vesikaivo	118
Kannon nosto ja sairastuminen	119
Rankabygget 24. kesäkuuta 1943	120
Apilapelto	121
Puun kaataminen	122
Rankabygget 25. heinäkuuta 1943	123
Rankabygget 8. elokuuta 1943	125
Rankabygget– Helsinki kotimatka 1943	139
Rankabygget 1943 syksyllä	140
Rankabygget 1. lokakuuta 1943	140
1944 tilannekatsaus	141
Helmikuun 6. päivä 1944, Joukola	142
Vantaan Korso 1944	149
Kansalaiset	152
Matilda Christensenin kertomus	154
Sigtuna 19. maaliskuuta 1979	154
Liitteet	155

Alkusanat

Mitä sotatapahtumiin tulee, en ole uskaltanut käyttää vahvistamattomia tietoja, enkä ole muodostanut omia teorioita siitä, mitä tapahtui. En ole kuvaillut sellaista, mitä itse en ole omin silmin nähnyt tai kuullut toisten kertoneen, kuunneltuani heitä perusteellisesti ja asiakohtaisesti.

Tehtävästä tuli aikaa vievä ja työläs, sillä henkilöt, jotka olivat kokeneet samoja tapahtumia, antoivat niistä erilaisia kuvauksia. Tämä taas johtui siitä, missä määrin asia heitä kiinnosti tai paljonko he muistivat oman tai toisen puolen teoista.

On todennäköistä, että kertomukseni ankara historiallinen luonne tulee joistakin lukijoista vaikuttamaan epätyytyväväältä. Jos lukija on saanut toivomansa totuudenkuvan tapahtumista ja havainnut kirjoittamisen olleen hyödyksi, siinä tapauksessa olen tyytyväinen tulokseen.

2000-luvulla on moni avannut sanallisen arkkunsa ja kertonut tarinoita sodan aikaisista seikkailuistaan hyvine tai huonoine muistoinen. Koko ajanjakso 1939–44 oli kauhun aikaa, ja paljon on kysytty, antoivatko tapahtumat aihetta sellaiseen paniikkiin, joka sittemmin syntyi sodan alettua 30.11.1939.

Minä, Aaro Waronen, olin yksi niistä 70 000 lapsesta, jotka lähetettiin sodan jaloista pakoon. Norjan, Ruotsin ja Tanskan matkojen kokemus oli monelle hyvin traumaattinen ja tuli vaikuttamaan vielä sodan jälkeisinä vuosinakin heidän elämäänsä.

Warosen suvun historiasta

Koska minä kerron tässä kirjassa omista kokemuksistani, haluan tuoda esille muutamia taustatietoja.

Ilman menneisyyttä ei ole tulevaisuutta. Vanha sanonta tuli mieleeni, kun aloin kerätä materiaalia kirjaani varten. Tein tutkimuksia isäni suvusta niin pitkälle, kuin valtion arkiston kautta pääsin. Esittelen sen seuraavasti.

Varosia voidaan kartoittaa ajassa taaksepäin vuoteen 1541. Ruotsalainen veronkantaja ja henkikirjoittaja Klemetti kävi Savon seudulla v. 1546 tarkistamassa 56 taloa. Vuoden 1541 Savon maakuntakirjoissa on varhaisin kirjattu esi-isä Pål Varo (Paavo). Ennen Klemetti-kirjurin aikaa v. 1541 oli verotettavia taloja 107 Tavinsalmen (Taffuisalm) pitäjän perustusaikana. Vuosina 1548–50 verolle pantuja taloja oli yksitoista ruokakuntaa. Vuosina 1551–81 verolle pantuja taloja oli puolestaan 35.

Vuosien 1500–1700 välillä esiintyy suvussa maanviljelijöitä, talon isäntiä ja talon renkiä: Paavoja, Niiloja, Heikkejä, livareita, Johaneita jne.

Kuopion pitäjässä (entinen Taffuisalm) asui vuonna 1739 torppari Sigfred Johansson Varoin. Hän oli syntynyt 1682 ja kuollut vanhana sotamiehenä polttotautiin (kuumeeseen) Ackonvedellä. Vaimo Maria Kakitar (Kakkinen) oli syntynyt 1687, ja eli miestään kauemmin. Esi-isäni Sigfred Johansson Varoin osallistui Norjan sotaretkeen 1700-luvun alussa. Ruotsin kuningas Kaarle XII 1697–1718 oli tehnyt sotaretken aikaisemmin Turkkiin, mutta ei ole tietoa, osallistuiko Sigfred samaan retkeen. Myöhemmin hän osallistui taisteluihin Norjassa Kaarle XII:n joukoissa. Sigfred kotiutui sittemmin sodasta vuonna 1719 Kaarle XII:n kaaduttua vuotta aiemmin, 1718, Fredrikshaldin edustalla. Kenraali Munsterin pergamenttikäärön mukaan kenraaliluutnantti Carl Armfelt oli ollut Suomen joukkojen päällikkö. Sodasta palattuaan Sigfred asettui asumaan Copion pitäjään Ackonvedelle. Copio oli ruotsalainen käännös Kuopiosta.

Sigfred oli lähtenyt matkaan köyhänä, ja köyhänä palannutkin kotiinsa. Ruotsiksi mainittuna hänellä oli mukanaan: Gevär taska, rem och tillbehör i behåll. Gamla beklädningen oduglig. Fått, åhr ny karpus, handskar, skintröja och dito byxor, 1 siorta 1 par strumpor. Alt det mera felar. (1600-luvun ruotsin kieli).

Juhana Sigfredinpoika Varoin syntyi 1731, kuoli naimisissa olevana torpparina Muuruvedellä ja haudattiin Nilsiässä 21.2.1787. Juhanalla oli yksitoista lasta Kaisa

Laurintytär Savolaisen kanssa. Kaisa kuoli 11.11.1810. Näihin aikoihin Varosen suku muutti asumaan Karjalaan.

Matti Juhananpoika Varonen 1782–1829, Henrik Juhan Matinpoika Varainen 1811–1868, Herman Henrik Juhaninpoika Varonen 1845–1903.

Suutari August Hermaninpoika Varonen syntyi 8.7.1871 Kuokkalassa, ja vaimo Adelina Kallentytär Nousiainen 20.9.1874 Enonkoskella. Heidät vihittiin avioliittoon 1895, ja he asettuivat asumaan Lappeelle. He muuttivat 1918 Kivennavalle, sekä myöhemmin kyläsiirrossa Terijoelle 15.9.1924. Ensimmäinen lapsi syntyi 3.6.1896 Pietarissa ja sai nimekseen August Jalmary Augustinpoika. Hän oli tuleva isäni. Myöhemmin siunaantui neljä lasta lisää, mm. ainoa tytär Tyyne Maria, joka tuli myöhemmin vaikuttamaan elämääni vaikeina sotavuosina.

August kävi lapsena koulua Terijoella ja siirtyi myöhemmin Pietariin suorittaen siellä viisi lukukautta suomalaista yhteiskoulua. Pietarissa oleskellessaan hän omaksui nopeasti myös venäjän kielen. Koulun päätyttyä hän matkusti Turkuun, jossa opiskeli vuosina 1912–15 farmaseutin assistentiksi ja toimi sen jälkeen kolme vuotta apteekkioppilana Maarianhaminassa. Siihen aikaan lisäansiot olivat tervetulleita, ja köyhä poika sai Turussa Crichton Oy:n toimistossa kielenkääntäjän toimen. 1917 hän siirtyi Suomen paperidelegaation Pietarin toimistoon, mutta joutui jättämään paikan 1919, kun toimisto suljettiin kansalaissodan päätyttyä.

Näinä aikoina hän hallitsi kiitettävästi ruotsin, suomen, saksan ja venäjän kielet. Kotona Terijoella puhuttiin toki suomea. Vakituisen työpaikan August J. sai näihin aikoihin puolustuslaitoksen ensimmäisen luokan kanslistina, sotaministeriön talousasiain esiupseeri-toimistoon 1919. Asevelvollisuuden hän suoritti Uudenmaan läänin ensimmäisen kutsuntapiirin kutsuntatoimistossa. Hänet siirrettiin nostoväen toiseen luokkaan, ja voitiin siten sodan syttyessä kutsua aseelliseen palvelukseen. Näin hänen palveluaikansa päättyi Helsingissä 16.10.1919. Kansalaissodan aikana August J. oli ollut yhteistyössä saksalaisten vapaaehtoisasevoimien kanssa sekä taistellut punakaartilaisia vastaan. Augustia harmitti, kun saksalaiset äänsivät hänen sukunimensä Faroiseksi. Niinpä hän päätti muuttaa etukirjaimen W:ksi.

Näihin aikoihin Suomesta yritettiin tehdä kuningaskunta, jota senaattori Svinhufvud innokkaasti ajoi. Mecklenburg-Schwerinen herttuasta Adolf Fredrikistä, s.1873, ja hänen vaimostaan Viktoria Feodorasta, s. 1884, povattiin jopa kuningaspariehdokasta Suomelle. August J., joka lukeutui oikeistolaiseksi, yhtyi innolla ajatukseen, joka sittemmin kariutui. Ensimmäiset tuberkuloosi-oireet alkoivat ilmetä

August J:lle näihin aikoihin, ja koska hän kirjoitti myös runoja, jotka ovat säilyneet, voi rivien välistä lukea hiipivän sairauden merkeistä. Runot tyttöystävälle hän oli kirjoittanut ruotsiksi, kotiväelle suomeksi vuosina 1918–22. Marraskuun 15. päivänä 1923 hänen oli otettava sairauslomaa, ja näin ollen hän matkusti Turkuun.

Turussa hän oli aikaisemmin opiskeluvuosina tutustunut tyttöön nimeltään Elna Johanna Nyström. Elna oli syntynyt 25.1.1893 ja asunut äitinsä Amandan kanssa Turussa syntymästään lähtien. Elna työskenteli vuonna 1923 Elektroluxin sivukonttorissa. Elna ja August J. vihittiin avioliittoon 17. syyskuuta 1924.

August J. oli jo tähän aikaan palannut sairauslomalta 1. huhtikuuta 1924. Heidän yhteiselämästään alkuvuosina ei ole jäänyt paljon tietoa. Molemmat olivat lääkärin lausunnon mukaan terveitä, sillä oireet tuberkuloosista, joka Augustilla oli ollut, näyttivät kadonneen. Syksyllä 1924 alkoi Elnan terveys puolestaan heikentyä. August oli lukenut, että puolalainen Marie Curie oli Ranskassa miehensä Pierren kanssa saanut Nobelin fysiikan palkinnon vuonna 1903 radioaktiivisten alkuaineiden poloniumin ja radiumin löydöistä. Radium nimettiin sädettä merkitsevän latinan sanan mukaan ja polonium Marie Curien kotimaan Puolan mukaan. Marie jatkoi etenkin radiumia koskevia tutkimuksia ja sai uudestaan Nobelin palkinnon 1911. Marie kuoli leukemiaan 1934. Nyt käytettiin Helsingissä koemielessä tätä uutta menetelmää nimeltä valohoito.

August tunsu alkavia oireita kurkussaan. He olivat päättäneet asettua asumaan Helsinkiin 1924, sillä pääkaupungissa oli maan ainoa toimiva tuberkuloosisanatorio. August harrasti edelleen runoutta ja shakkia. Muutettuaan vakituisesti asumaan Helsinkiin vaimonsa kanssa August liittyi Helsingin shakkiklubiin. Vuosia aiemmin hän oli tutustunut herrasväkeen nimeltä Wilhelm ja Helena Bäckman, jotka asuivat osoitteessa Tehtaankatu 5 E 44.

1920-luvun alussa ei ollut paljon huveja. August oli kiinnostunut myös taiteesta ja kirjoittautui sisään Ateneumiin, jossa hän Elnan inspiroimana kiinnostui taiteellisesti kuvaamaan ihmiskehoa. Tähän aikaan hän myös piirsi oman Ex Libriksen kuvaten synkästi kuolemaa, joka alituisen tuntui häilyvän hänen sairautensa taustalla.

August ja Elna asettuivat aluksi asumaan peruukkimaakari Henrik Wilhelm Bäckmanin (1862–1927) luokse. Wilhelm oli kotoisin Helsingin pitäjältä, ja hänen vaimonsa Helena os. Olga Nikolajeff (1853–1927) oli kotoisin Pietarista, josta hän myöhemmin muutti Pietarin Katharinan seurakunnasta Helsinkiin.

Tämä kirja on kertomus pienestä helsinkiläisestä Aaro-pojasta. Aaro oli yksi niistä seitsemästäkymmeneistä tuhannesta lapsesta, jotka lähetettiin Suomesta sodan jaloista pakoon. Matka Norjaan, Ruotsiin ja Tanskaan oli monelle lapselle hyvin traumaattinen kokemus, joka vaikutti vielä sodan jälkeisinä vuosina heidän elämäänsä.

A. 109 Från Finland.
VARONEN, Aaro, f. 15.3.33.
Hemort: Helsingfors. FABRIKS G. 5 E. 44
Anländer: 9.6.42.
Till: Albin Bergman, Åkerby, Bärby.
Tel: Bärby 28.
28.9.42 E. H. Christensen, Sigtuna.
Tel: 55
Rest: 14.9.43. Lap.

ISBN: 978-952-498-906-0

www.bod.fi

